

ook telkens melding van een zeer onprincipiële houding bij velen, 'bangheid bij de goê-gemeente', 'vrees om zich aan koud water te branden', enz. Vooral de berichten over het platteland spreken hier telkens van. Zoals er op de kansels te veel is gezwegen, is er in de huizen ongetwijfeld te weinig geherbergd. Het werd door velen ook als een gemis gevoeld, dat de synode in dit opzicht geen leiding gaf, geen vermaning deed horen, geen vormen vond om de gewetens te scherpen. Hier moet van grote gemeenschappelijke schuld gesproken worden. Er is geen enkele reden voor de Christenheid zich hier te beroemen. Eerder alle reden zich te schamen.¹

★

Wat deed Londen?

Zó gebrekkig was de geheime berichtgeving tussen bezet gebied en de Nederlandse regering, dat het enkele weken duurde voor de eerste, nog vrij vage berichten over de deportaties de regering bereikten.² Zij wist in elk geval van de op 14 juli in Amsterdam gehouden razzia nog niets af toen de minister-president, prof. mr. P. S. Gerbrandy, op 25 juli (de dag waarop het eerste nieuws ontvangen werd) in de avonduitzending van Radio Oranje het woord richtte tot de luisteraars in bezet gebied.³ 'Er bereiken ons', zei hij,

'berichten omtrent nieuwe maatregelen welke de vijand heeft beraamd tegen de Joodse Nederlanders. Blijkbaar is met de uitvoering dier maatregelen die een vèrgaande strekking hebben, reeds begonnen. Zij komen neer op niets meer of minder dan de wegvoering van tienduizenden volwaardige Nederlandse burgers naar Duitsland en waarschijnlijk vandaar verder naar het oosten . . . De gedwongen verhuizing van Joodse Nederlanders naar Amsterdam, het uiterlijk kenmerken van de vervolgd door de on-Nederlandse Jodenster, het verbod om bij niet-Joodse medeburgers de huizen te betreden, de verplichting om op bepaalde uren thuis te zijn, het verbod van reizen – al deze maatregelen hebben duidelijk de bedoeling, een cordon te trekken om een groep van honderdtachtigduizend Nederlandse staatsburgers met de bedoeling om dan in één enkele slag de sinds weken luid aangekondigde gewelddaad tegen weerlozen uit te voeren.

Wij weten dat niet alleen wij, maar ook gij, landgenoten in bezet gebied, de samenhang in al deze maatregelen duidelijk hebt gezien. Omdat wij weten dat gij gebleven zijt wat gij waart, vertrouwen wij er op dat ge inmiddels hebt gezonnen op middelen om deze onschuldige mensen, zoveel in uw vermogen ligt, bij

¹ Touw: *Het verzet der Hervormde Kerk*, dl. I, p. 433-34. ² Schmidts uitlating die op 29 juni in de kranten stond, was wel al eerder in Londen bekend, maar werd daar beschouwd als een dreigement. Het was eerst het bericht: de deportaties zijn begonnen, dat de regering alarmeerde. ³ Tekst in *Eng.*, dl. VII a, p. 412-13.